

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹਨ। ਹਰ ਸਿਖ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਥਾ ਟੇਕੇ ਅਤੇ ਜੋ ਬਣੇ ਉਹ ਭੇਟ ਚੜਾਏ। ਇਹ ਭੇਟ ਸਿਖ ਕੌਮ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹਿਤ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ।

ਸਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਸਮਾਜਕ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਮਿਟਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਨਿਜੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹਕ ਜੀਵਨ ਦੋਵੇਂ ਚੰਗੇ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਸਿਖ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂਧਾਮਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਲਈ ਹਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਮੌਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇ-ਹੁਰਮਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਦੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਜੈਤੋ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਅਜੇ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਤਾਜ਼ਾ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਇਹ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਨਾ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਸਾਰ

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਅਨਿਖਣਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਬਣਨੇ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਉੱਥੇ ਸੰਗਤ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਸਿਖ ਰਿਵਾਇਤ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਵਖ, ਰਹਿਣ, ਲੰਗਰ, ਵਿਦਯਾ, ਕੀਰਤਨ, ਆਦਿ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸੰਗਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਪਰਬੰਧ ਨੂੰ ਤੋਰਨ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹਨ। ਸਿਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹੋਰ ਧਰਮ-ਮੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਸੋਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪਖੋਂ ਵਖਰੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਇਹ ਭੇਦ ਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਤ ਹਰ ਜਾਤ, ਵਰਗ, ਧਰਮ, ਸੰਪਰਦਾ ਲਈ ਖੁਲੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਖੀ ਦੇ ਸੰਗਤੀ ਜੁਗਤ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਪਰਤੀਕ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਥਾਂ ਦੇ ਮੋਹਤਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਪਰਧਾਨ ਹੈ।

ਸਿਖ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਪਿਆਰ, ਜਜ਼ਬੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਬਦ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਢਾਲੇ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮਨ ਹਲੀਮੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸੋਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਖ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕਈ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਚੜਨ ਵਾਲੀ ਭੇਟਾ ਨੂੰ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਖ ਅਮਲ ਦਾ ਖਾਸ ਅੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਆਰੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਜੈਤੋ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਇਸਦਾ ਇਕ ਵਡਾ ਪਰਮਾਣ ਹੈ।

Hukam (ਹੁਕਮ) - literally “Command,” is more appropriately understood as “reading, or reading out to others,” of a *Sabad* (ਸਬਦ), from the Gurū Granth Sāhib after, or even without performing an *Ardās* (ਅਰਦਾਸ). The process is referred to as *Hukam laiṇā* (ਲੈਣਾ) (taking the order or command), *Vāk* (ਵਾਕ) *laiṇā* (taking the word) or *Avāz* (ਅਵਾਜ਼) *laiṇā* (taking the voice). The hymn or unit thus recited goes by the name of *Hukam* (order, command), *Vāk* (uttered word) or *Avāz* (voice).

Taking a *Hukam* is most commonly referred to as *Vāk*. In Sanskrit *vāka* is sounding or speaking a text, recitation or formula, and *vākya* is speech, a saying statement, declaration, a sentence or period. In the Sikh tradition it means command or a lesson read from the Gurū Granth Sāhib.

Taking, listening to, or receiving a *Hukam* is a very important practice for Sikh congregations and individuals. The *Hukam* is often taken as Gurū’s blessing. The goal of receiving or taking the *Hukam* is to incorporate the teachings into one’s life. Many Sikhs take the *Hukam* as part of their daily routine after they complete their nitnem. Many of them, having taken the *Hukam* in the morning try to live their day according to the particular message. At the end of the day while doing *Sukhasan* the *Hukam* is read again and individuals reflect on whether their day was spent in accordance to the message.

Historically, there have been instances when theological or even mundane disputes have been settled by having recourse to *vāk*.

On 12 October, 1920, a meeting of Sikhs from the so called “backward” castes, sponsored by the faculty and students of the *Khālsā* College at Amritsar, was held in the *Jallīāmvalā Bāgh*. The following morning some of them were taken to Harimandar Sāhib (ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ), but the *granthīs* (ਗ੍ਰੰਥੀ) in control refused to accept *kaṛāh prasād* (ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ) that they had brought as an offering and to say the *ardās* (ਅਰਦਾਸ) on their behalf. There was an outburst of protest against the discrimination towards the so-called low-caste Sikhs, which is totally contrary to the Sikh teaching. A compromise was at last reached and it was decided that the Gurū’s direction be sought.

Gurū Granth Sāhib was, as is the custom, opened at random and the first verse on the page to be read was: “Vāhigurū receives the lowly into grace and puts them in the path of righteous service.”

The Gurū’s verdict was clearly in favor of those whom the *granthīs* had refused to accept as full members of the *panth* (ਪੰਥ). This was a triumph for the Sikhs. The *kaṛāh prasād* brought was accepted and distributed among the *saṅgat* (ਸੰਗਤ).

Such reliance on *vāk* arises from the belief of the devotees that the *bāṇī* of Gurū Granth Sāhib is revelation enjoying Divine sanction. (The Encyclopedia of Sikhism, Vol 4, p. 249)

The “Sikh Rahit Maryādā” (The Code of Sikh Conduct and Conventions) while enunciating issues related to taking *Hukam* under Article VII of Chapter VI, instructs and explains its modalities thus:

ਹੁਕਮ ਲੈਣਾ

Taking a *Hukam*

- (ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਗੇ ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਗੁਰੂ-ਰੂਪ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਸੁਣਨਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ‘ਦਰਸ਼ਨ’ ਹਨ। ਵਾਕ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਰੁਮਾਲਾ ਚੁਕ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਮਨਮਤ ਹੈ।

Doing obeisance to the Gurū Granth Sāhib, acknowledging the saṅgat respectfully, an embodiment of the Gurū, and listening to or taking the *Hukam*: these together constitute the ‘darshan’ of the Satigurū (the true gurū). Raising the drapery (*rumālā*) covering the Gurū Granth Sāhib and merely taking a look or making others take a look at the exposed page, without taking the command (reading the prescribed hymn) is contrary to gurmat (Gurū’s way).

- (ਅ) ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵਕਤ ਇਕੋ ਗਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ – ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਕਥਾ, ਵਖਿਆਨ ਜਾਂ ਪਾਠ।

In the event of the saṅgat having come together, only one thing should be done at a time: performing of kirtan, delivering of discourse, interpretive elaboration of the scriptures, or reading of the scriptures.

- (ੲ) ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਕੇਵਲ ਸਿਖ (ਮਰਦ ਜਾਂ ਤੀਵੀਂ) ਹੀ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ।

Only a Sikh, man or woman, is entitled to be in attendance of the Gurū Granth Sāhib during the dīvān.

- (ਸ) ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਾਠ ਕੇਵਲ ਸਿਖ ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਸੁਣਾਵੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਪਾਠ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਸਿਖ ਭੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Only a Sikh may read out from the Gurū Granth Sāhib for others. However, even a non-Sikh may read from it for himself/herself.

- (ਹ) ‘ਹੁਕਮ’ ਲੈਣ ਲਗਿਆਂ ਖਬੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਉਤਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਮੁਢ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਜੇ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੁਢ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਰਾ ਪਰਤ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹੋ। ਜੇ ਵਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਉੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਲੋਕ ਤੇ ਪਉੜੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਏ। ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ‘ਨਾਨਕ’ ਨਾਮ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਤੁਕ ਤੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ।

When taking the *Hukam*, the hymn that is continuing on the top of the left hand page must be read from the beginning. If the Sabad begins on the previous page, turn over the page and read the whole Sabad from the beginning to the end. If the scriptural composition that is continuing on the top of the left hand page is a vār (ode), then start from the first of the slokas preceding the paūrī and read upto the end of the paūrī. Conclude the reading at the end of the Sabad with the line in which the name ‘Nānak’ occurs.

- (ਕ) ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਜਾਂ ਭੋਗ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤਮ ਹੁਕਮ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

A *Hukam* must also be taken at the conclusion of the congregational session or after the Ardas.

As explained in the Sikh Rahit Maryādā, *Hukam* is taken by randomly opening Gurū Granth Sāhib, or just from the page that appears after lifting the rumālā. The *Sabad* that appears on the top of the left page is read from its beginning, i.e., from the earlier page where it starts from, which is usually the case. But at some places the *Sabad* starts from the very first word of the left hand side page, in such a case one does not need to go to the previous page. Some examples of this can be found on pages 426, 484, 490, 601, 682 etc. This usually happens when a new composition or a *Rāg* starts on that page.

Places where only a word or two appear on the top of the left page before the *Sabad* ends, are also to be considered as the continuation of the previous page and the hymn is to be recited accordingly. Example: pages 416, 492, 692, 832, 850, 874, 896 etc.

There might be cases, though, where finding the right place to start reading a hymn and ending it is difficult to decide. The usual way of locating a start is an array of continuous numbers followed by a *Rāg* name and the *Mahal* (Gurū) number or *Bhagat* name, which is easily visible. For example: “॥੨॥੧॥੫੭॥ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫॥”. Alternately, the *Mahal* name or *Bhagat* name may not appear after the numbers. Example: “॥੪॥੧॥ ਆਸਾ॥”. Some times simply the *Rāg* name may start a *Sabad* such as “॥੨॥੩॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ॥” or just *Mahal* name with *salok* as in *Vārs* “॥੬॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੫॥”. In addition there are instances where continuous numbers are the only indication of an end and start of a *Sabad* with no other title. Example: “॥੮॥੧॥੩॥ ਜਨਮ ਮਰਣ”.

The ending line of a *Sabad* usually has “Nānak” or the name of the *Bhagat* whose composition it is.

Special care is needed when encountering a *Astpadī* or a *Chant*. Ideally, the whole *Astpadī*, or the *Chant* is to be recited. People tend to read just a stanza to make them short, as some times internal stanzas end with “Nānak” as well.

Below are the page numbers with the short description of the typical cases where caution is to be exercised. Cases have been picked from page number 400 through 900.

Page	Description
434	Paṭī - Starts from two pages before, so the actual beginning is at page.432. Being a continuous hymn, this needs to be recited from the beginning. (page 432; ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਪਟੀ ਲਿਖੀ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ... to page 434; ਸਾਇਰ ਇਵ ਕਹਿਆ॥੩੫॥੧॥)
442	<i>Chant</i> - Complete one and a half page <i>Chant</i> , beginning at page 440, is to be read. Reading just the ninth stanza would be inappropriate. (page 440; ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਛੰਤ ਘਰੁ ੩॥ ... to page 442; ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ॥੧੦॥੨੭॥੫੨॥੭੭॥)
456	<i>Chant</i> - This is a typical example of a <i>Chant</i> where it begins with a <i>salok</i> , followed by a <i>Chant</i> , and ends in the fourth stanza. (page 455; ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫॥ ਸਲੋਕੁ॥ ਬਨੁ ਬਨੁ ਫਿਰਤੀ ... to page 456; ਸਾਧਰ ਧਰਿ ਚਰਨੀ॥੪॥੨॥੫॥)
466	<i>Vār</i> - This is an example of a <i>Vār</i> , where typically the sequence is: <i>Salok</i> M:1, and <i>Paṭī</i> . (page 465; ਸਲੋਕ ਮਃ ੧॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਸਿਫਤਿ ਸਰੀਅਤਿ ... to page 466; ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ਪਾਇਆ॥੬॥)
478	Starts with just <i>Rāg</i> as a title. To be recited as usual. (page 477; ਆਸਾ॥ ਜਬ ਲਗੁ ... to page 478; ਹਟੈ ਗੁਸਾਈ॥੪॥੯॥ ਦੁਤਕੇ)
568	This <i>Chant</i> begins on the previous page and ends in the fourth stanza, though the composition continues even after that, with a new heading. (page 567; ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ਛੰਤ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ... to page 568; ਚਲੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਏ॥੪॥੧॥)
578	This is a typical case where the <i>Chant</i> begins without a heading on the eighth line of page 577, has four <i>saloks</i> and four <i>Chants</i> , one in each of the four stanzas, and ends in the fifth line of page 578. (page 577; ॥੪॥੧॥ ਸਲੋਕੁ॥ ਕਿਆ ਸੁਣੇਦੋ ਕੂੜੁ ... to page 578; ਮਿਲਿ ਜਲੁ ਜਲਹਿ ਖਟਾਨਾ॥੪॥੨॥)
640	<i>Astpadī</i> - Recite the complete nine stanzas of the <i>Astpadī</i> . (page 639; ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ... to page 640; ਭਾਈ ਜਿ ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਟਣਹਾਰੁ॥੯॥੧॥)